Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 15 november 2018 *

”Begäran om förhandsavgörande – Likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung – Direktiv 2000/43/EG – Artikel 3.1 g – Tillämpningsområde – Begreppet ’utbildning’ – En privat stiftelses utdelning av stipendier som ska främja forskning eller studier utomlands – Artikel 2.2 b – Indirekt diskriminering – Ett villkor för att komma i fråga för dessa stipendier är att sökanden först har avlagt den första juridiska statsexamen i Tyskland (*Erste Juristische Staatsprüfung*)”

I mål C-457/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen, Tyskland) genom beslut av den 1 juni 2017, som inkom till domstolen den 31 juli 2017, i målet

Heiko Jonny Maniero

mot

Studienstiftung des deutschen Volkes eV,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av R. Silva de Lapuerta, vice ordförande, tillika tillförordnad ordförande på första avdelningen samt domarna A. Arabadjiev (referent), E. Regan, C. G. Fernlund och S. Rodin,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: handläggaren R. Şereş,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 30 maj 2018,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Heiko Jonny Maniero, genom S. Mennemeyer, P. Rädler och U. Baumann, Rechtsanwälte,

– Studienstiftung des deutschen Volkes eV, genom E. Waclawik, Rechtsanwalt, och G. Thüsing, professor i juridik,

– Tysklands regering, genom T. Henze, M. Hellmann och E. Lankenau, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

– Europeiska kommissionen, genom D. Martin och B.-R. Killmann, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 11 september 2018 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 2.2 b och 3.1 g i rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (EGT L 180, 2000, s. 22).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Heiko Jonny Maniero och Studienstiftung des deutschen Volkes eV (Tyska folkets studiestiftelse) (nedan kallad stiftelsen) angående en talan där Heiko Jonny Maniero har yrkat att stiftelsen ska förpliktas att upphöra med och avhålla sig från diskriminering på grund av hans ålder eller ursprung.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I skälen 12 och 16 i direktiv 2000/43 anges följande:

”(12) För att säkerställa utvecklingen av demokratiska och toleranta samhällen där alla kan vara delaktiga, oavsett ras eller etniskt ursprung, bör de särskilda åtgärder som vidtas mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung inbegripa mer än tillträde till förvärvsarbete och verksamhet som egenföretagare och även omfatta sådana områden som utbildning, socialt skydd, inbegripet social trygghet och hälso- och sjukvård, sociala förmåner samt tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster.

…

(16) Det är viktigt att skydda alla fysiska personer mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung. …”

4 Artikel 2 i direktiv 2000/43 har rubriken ”Begreppet diskriminering”. I artikel 2.1 och 2.2 föreskrivs följande:

”1. I detta direktiv avses med principen om likabehandling att det inte får förekomma någon direkt eller indirekt diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung.

2. Enligt punkt 1 skall

…

b) indirekt diskriminering anses förekomma när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringssätt särskilt missgynnar personer av en viss ras eller ett visst etniskt ursprung jämfört med andra personer, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet objektivt motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga.”

5 Artikel 3 i direktiv 2000/43 har rubriken ”Räckvidd” och där föreskrivs följande i punkt 1:

”Inom ramen för [Europeiska unionens] befogenheter skall detta direktiv tillämpas på alla personer, såväl inom den offentliga som den privata sektorn, inklusive offentliga organ, i fråga om följande:

…

g) Utbildning.

…”

Tysk rätt

6 Direktiv 2000/43 har införlivats med den tyska rättsordningen genom Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (den allmänna lagen om likabehandling) av den 14 augusti 2006 (BGBl. 2006 I, s. 1897) (nedan kallad AGG).

7 1 § AGG har rubriken ”Lagens syfte” och där föreskrivs följande:

”Syftet med denna lag är att förhindra eller undanröja all särbehandling på grund av ras eller etniskt ursprung, kön, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder, sexuell läggning eller könsidentitet.”

8 2 § AGG har rubriken ”Tillämpningsområde” och där föreskrivs följande i punkt 1:

”Diskriminering på någon av de grunder som anges i 1 § är förbjuden enligt denna lag vad gäller

…

7) Utbildning”.

9 3 § AGG har rubriken ”Definitioner” och där föreskrivs följande i punkterna 1 och 2:

”1. Direkt diskriminering anses förekomma när en person på någon av de grunder som anges i 1 § behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation. …

2. Indirekt diskriminering anses förekomma när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringssätt på någon av de grunder som anges i 1 § särskilt kan missgynna vissa personer jämfört med andra personer, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet objektivt motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga.”

10 19 § AGG har rubriken ”Förbud mot diskriminering på det civilrättsliga området”, och där föreskrivs följande i punkt 2:

”Härtill kommer att varje form av missgynnande på grund av ras eller etniskt ursprung är otillåtet i samband med att andra civilrättsliga förpliktelser i den mening som avses i 2 § första stycket punkterna 5–8 ingås, fullgörs eller upphör.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

11 Heiko Jonny Maniero är italiensk medborgare och född och bosatt i Tyskland. År 2013 avlade han den akademiska graden *Bachelor of Laws* vid Yerevan Haybusak-universitetet (Armenien).

12 Stiftelsen är en registrerad förening i Tyskland vars syfte är att främja, bland annat genom att dela ut stipendier, högskoleutbildning för unga personer vars vetenskapliga eller konstnärliga begåvning och personlighet ger anledning att förvänta sig särskilda prestationer i allmänhetens intresse.

13 Heiko Jonny Maniero skickade den 11 december 2013 ett e-postmeddelande till stiftelsen där han bad om information om villkoren för att erhålla ett stipendium inom ramen för stiftelsens ”Bucerius-Jura-Programm” (Bucerius juridikprogram) (nedan kallat Bucerius Jura-programmet), som är ett program som syftar till att främja forskning eller studier i juridik utomlands.

14 Genom e-postmeddelande av den 17 januari 2014 underrättade stiftelsen honom om att ett villkor för att erhålla ett stipendium var att sökanden hade avlagt den första statsexamen i juridik (*Erste Juristische Staatsprüfung*).

15 Heiko Jonny Maniero svarade på detta e-postmeddelande samma dag och angav där att den akademiska titel som han erhållit i Armenien efter fem års studier var jämförbar med den andra statsexamen i juridik (*Zweite Juristische Staatsprüfung*), eftersom den gav behörighet att i Armenien tjänstgöra som domare eller vara verksam som advokat. Han angav vidare att det erforderliga villkoret för att erhålla ett stipendium inom ramen för Bucerius Jura-programmet kunde strida mot den allmänna principen om likabehandling, eftersom det innebar diskriminering på grund av etniskt eller socialt ursprung.

16 Heiko Jonny Maniero gav inte in någon ansökan om att erhålla ett stipendium inom ramen för Bucerius Jura-programmet inom den angivna ansökningstiden. I samband med en efterföljande skriftväxling med stiftelsen gjorde han gällande att stiftelsens negativa inställning hade avskräckt honom från att ge in en sådan ansökan.

17 Heiko Jonny Maniero väckte talan mot stiftelsen och yrkade att den skulle förpliktas att upphöra med och avhålla sig från diskriminering på grund av hans ålder eller ursprung samt att till honom betala 18 734,60 euro i skadestånd och ytterligare ersättning för resekostnader.

18 De tyska domstolarna i första och andra instans ogillade hans talan och han överklagade då till den hänskjutande domstolen, Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen, Tyskland).

19 Den hänskjutande domstolen har i sin begäran om förhandsavgörande angett att den anser att utgången i målet i första hand beror på huruvida det förhållandet att en registrerad förening delar ut stipendier som ska främja forskning eller studier utomlands ska anses omfattas av begreppet ”utbildning” i den mening som avses i artikel 3.1 g i direktiv 2000/43. I det avseendet har den påpekat att enligt Europeiska kommissionens förslag till nämnda direktiv skulle ”utbildning” även omfatta ”utbildningsstöd och stipendier, med full respekt för medlemsstaternas ansvar för undervisningens innehåll och utbildningsväsendets uppbyggnad och deras kulturella och språkliga skillnader”. Enligt den hänskjutande domstolen uppkommer därmed frågan varför man slutligen valde att endast ta med ordet ”utbildning”.

20 Om den första frågan besvaras jakande anser den hänskjutande domstolen att utgången i målet i andra hand beror på huruvida villkoret – i samband med utdelningen av nämnda stipendier – att sökanden ska ha avlagt den första statsexamen i juridik innebär indirekt diskriminering, i den mening som avses i artikel 2.2 b i direktiv 2000/43, av en unionsmedborgare som har avlagt en motsvarande examen

utanför unionen, om valet av plats för avläggande av examen helt saknar samband med sökandens etniska ursprung och om sökanden, som är bosatt i Tyskland och behärskar tyska flytande, skulle ha kunnat studera juridik i Tyskland och där avlägga den första statsexamen i juridik.

21 Såsom Heiko Jonny Maniero har gjort gällande skulle ett sådant villkor visserligen kunna missgynna personer av utländskt etniskt ursprung med en motsvarande examen som avlagts utomlands, om dessa personer inte skulle ha kunnat studera i Tyskland, åtminstone inte med lätthet.

22 Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen) är emellertid osäker på huruvida Heiko Jonny Maniero tillhör en sådan missgynnad grupp. Enligt nämnda domstol behärskar han nämligen å ena sidan tyska flytande, är bosatt i Tyskland och kunde därför utan svårighet studera i den medlemsstaten. Det finns inte heller något samband mellan hans val att avlägga examen i Armenien och hans etniska ursprung.

23 Å andra sidan har den hänskjutande domstolen påpekat att – såsom framgår av punkt 60 i dom av den 16 juli 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria (C-83/14, EU:C:2015:480) – begreppet ”diskriminering på grund av etniskt ursprung”, i den mening som avses i artiklarna 1 och 2.1 i direktiv 2000/43, är tillämpligt oberoende av huruvida den aktuella åtgärden drabbar personer med visst etniskt ursprung eller personer som, utan att ha detta ursprung, tillsammans med de förstnämnda personerna behandlas mindre förmånligt eller särskilt missgynnas till följd av åtgärden.

24 Om den ovan nämnda frågan besvaras jakande uppkommer därmed enligt den hänskjutande domstolen i tredje hand frågan huruvida det med Bucerius Jura-programmet eftersträvade utbildningspolitiska syftet, som inte har anknytning till diskriminerande kriterier, är objektivt motiverat i den mening som avses i artikel 2.2 b i direktiv 2000/43.

25 I utlysningen av stipendiet anges att Bucerius Jura-programmet har till syfte att, genom att främja forskning eller studier utomlands, hjälpa särskilt kvalificerade personer som efter juridikstudier i Tyskland har avlagt en examen i juridik där att få kunskap om utländska rättssystem, utlandserfarenhet och språkkunskaper. Eftersom detta syfte inte har anknytning till något diskriminerande kriterium anser den hänskjutande domstolen att stiftelsens praxis inte innebär indirekt diskriminering.

26 Mot denna bakgrund beslutade Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:

”1) Omfattas en registrerad förenings utdelning av stipendier som ska främja forskning eller studier utomlands av begreppet ’utbildning’ i den mening som avses i artikel 3.1 g i direktiv [2000/43]?

2) Om den första frågan ska besvaras jakande:

Innebär villkoret att sökanden ska ha avlagt den första statsexamen i juridik i Tyskland för att komma i fråga för de stipendier som nämns i den första tolkningsfrågan indirekt diskriminering i den mening som avses i artikel 2.2 b i direktiv [2000/43], om en sökande som är EU-medborgare visserligen har avlagt en jämförbar examen i ett land som inte ingår i Europeiska unionen, och valet av denna plats för avläggande av examen inte har samband med sökandens etniska ursprung, men hade kunnat avlägga den första statsexamen i juridik efter juridikstudier i Tyskland precis som en tysk medborgare, eftersom sökanden är bosatt i Tyskland och behärskar tyska flytande?

Gör det någon skillnad i det avseendet att det aktuella stipendieprogrammet eftersträvar målet – utan att därvid anknyta till diskriminerande kriterier – att hjälpa personer som efter juridikstudier i Tyskland har avlagt en examen i juridik i det landet att få kunskap om utländska rättssystem, utlandserfarenhet och språkkunskaper genom att främja forskning och studier utomlands?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

27 Genom sin första fråga vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida artikel 3.1 g i direktiv 2000/43 ska tolkas på så sätt att en privat stiftelses utdelning av stipendier som ska främja forskning eller studier utomlands omfattas av begreppet ”utbildning” i den mening som avses i denna bestämmelse.

28 Domstolen påpekar inledningsvis att det framgår av handlingarna i målet att Bucerius Jura-programmet har till huvudsakligt syfte att främja tillgången till juridiska forskningsprojekt eller utbildningsprogram i juridik vid universitet utomlands genom utgivande av ekonomiska bidrag till deltagarna i form av ett heltäckande månadsstipendium på 1 000 euro eller, om studierna bedrivs i Förenade kungariket eller Förenta staterna, på 1 500 euro, ett engångs startbidrag på 500 euro, ersättning för resekostnader och ett bidrag till inskrivningsavgifter på högst 12 500 euro, varvid inskrivningsavgifter ersätts helt upp till 5 000 euro och därutöver med 50 procent.

29 Det ska följaktligen prövas huruvida begreppet ”utbildning”, i den mening som avses i artikel 3.1 g i direktiv 2000/43, omfattar tillgång till utbildning och, om så är fallet, huruvida stipendier, såsom de som beviljas inom ramen för Bucerius Jura-programmet, kan omfattas av detta begrepp.

30 I det avseendet kan det konstateras att direktiv 2000/43 inte innehåller någon som helst definition av begreppet ”utbildning”. Enligt domstolens fasta praxis ska betydelsen och räckvidden av detta ord därför fastställas i överensstämmelse med dess normala betydelse i vanligt språkbruk, med beaktande av det sammanhang i vilket ordet används och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som det ingår i (se, analogt, dom av den 3 september 2014, Deckmyn och Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, punkt 19 och där angiven rättspraxis).

31 Domstolen finner, i likhet med vad generaladvokaten har påpekat i punkterna 22 och 23 i sitt förslag till avgörande, att den normala betydelsen i vanligt språkbruk av ordet ”utbildning” får anses vara den handling eller process genom vilken bland annat information, kunskaper, förståelse, attityder, värderingar, färdigheter, kompetenser eller beteenden överförs eller förvärvas.

32 Det står visserligen klart att begreppet ”utbildning”, i dess normala betydelse i vanligt språkbruk, omfattar forskning och universitetsstudier i juridik av det slag som Bucerius Jura-programmet syftar till att främja tillgång till. Domstolen finner dock att detta begrepp inte i sig vid första påseende omfattar tillgång till utbildning eller beviljande av ekonomiska bidrag, såsom de som är aktuella i det nationella målet.

33 Vad därefter beträffar det lagstiftningssammanhang i vilket begreppet ”utbildning” används, ska det påpekas att begreppet förekommer i artikel 3 i direktiv 2000/43. Den artikeln rör tillämpningsområdet för nämnda direktiv, vars syfte enligt dess artikel 1 är att fastställa en ram för bekämpning av diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung för att genomföra principen om likabehandling i medlemsstaterna.

34 Vad slutligen beträffar de mål som eftersträvas med direktiv 2000/43 anges i skäl 16 i direktivet att det är viktigt att skydda alla fysiska personer mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung.

35 När det gäller det materiella tillämpningsområdet för direktiv 2000/43 framgår det av skäl 12 i direktivet att det för att säkerställa utvecklingen av demokratiska och toleranta samhällen där alla kan vara delaktiga, oavsett ras eller etniskt ursprung, är nödvändigt att de särskilda åtgärder som vidtas mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung bland annat omfattar de områden som nämns i

artikel 3.1 i direktivet (dom av den 12 maj 2011, Runevič-Vardyn och Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, punkt 41, och dom av den 16 juli 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 40).

36 Såsom domstolen redan har slagit fast kan tillämpningsområdet för direktiv 2000/43 därmed inte definieras restriktivt, med beaktande av dess syfte, arten av de rättigheter som det är avsett att skydda och den omständigheten att direktivet, inom det aktuella området, endast är ett uttryck för likhetsprincipen, som utgör en av unionsrättens allmänna principer och som återfinns i artikel 21 i stadgan (dom av den 12 maj 2011, Runevič-Vardyn och Wardyn, C-391/09, EU:C:2011:291, punkt 43, och dom av den 16 juli 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 42).

37 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkterna 32 och 34 i sitt förslag till avgörande, kräver en teleologisk tolkning av begreppet ”utbildning”, i den mening som avses i artikel 3.1 g i direktiv 2000/43, för det första att tillgång till utbildning anses vara en av de centrala aspekterna av detta begrepp, eftersom det inte kan finnas utbildning utan möjlighet att få tillgång till den, och att direktivets mål, som är att bekämpa diskriminering inom utbildningsområdet, inte skulle kunna uppnås om diskriminering var tillåten i samband med tillgång till utbildning.

38 För det andra gäller att kostnaderna för att delta i ett forskningsprojekt eller i ett utbildningsprogram ska anses omfattas av de beståndsdelar av tillgång till utbildning som således ingår i begreppet ”utbildning”, i den mån tillgängligheten av de ekonomiska resurser som krävs för ett sådant deltagande kan komma att villkora tillgången till nämnda projekt eller program.

39 Domstolen finner därför att ekonomiska bidrag i form av stipendier omfattas av begreppet ”utbildning”, i den mening som avses i artikel 3.1 g i direktiv 2000/43, om det finns ett tillräckligt nära samband mellan dessa ekonomiska bidrag och deltagandet i ett forskningsprojekt eller i ett särskilt utbildningsprogram som i sin tur omfattas av det begreppet. Detta är fallet särskilt om dessa ekonomiska bidrag är kopplade till potentiella sökandes deltagande i ett sådant forsknings- eller utbildningsprojekt, om bidragen har till syfte att undanröja samtliga eller en del av de potentiella ekonomiska hindren för deltagandet och om de är lämpliga för att uppnå detta syfte.

40 Med förbehåll för den hänskjutande domstolens kontroll förefaller detta vara fallet med de stipendier som är aktuella i det nationella målet, i den mån som dessa förefaller vara ägnade att undanröja samtliga eller en del av de potentiella ekonomiska hindren för deltagande i juridiska forskningsprojekt eller utbildningsprogram i juridik vid universitet utomlands, genom att de bidrar till att berörda sökande kan klara av de högre rese- och levnadskostnader som följer av de flyttar utomlands samt betala inskrivningsavgifterna för nämnda forskningsprojekt eller utbildningsprogram.

41 I motsats till vad stiftelsen och den tyska regeringen har gjort gällande föranleder varken argument rörande bakgrunden till artikel 3.1 g i direktiv 2000/43 eller systematiken i den bestämmelsen en annan bedömning.

42 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 43 i sitt förslag till avgörande framgår det inte entydigt av bakgrunden till artikel 3.1 g i direktiv 2000/43 att unionslagstiftarens beslut att under lagstiftningsförfarandet ta bort orden ”utbildningsstöd och stipendier, med full respekt för medlemsstaternas ansvar för undervisningens innehåll och utbildningsväsendets uppbyggnad och deras kulturella och språkliga skillnader”, som fanns med i kommissionens ursprungliga förslag till direktivet, motiverades av att lagstiftaren hade för avsikt att begränsa tillämpningsområdet för denna bestämmelse.

43 Generaladvokaten har vidare, i punkterna 44 och 45 i sitt förslag till avgörande, påpekat att varken den omständigheten att det i artikel 3.1 i direktiv 2000/43 anges ytterligare omständigheter som preciserar vilken räckvidd de flesta av de där angivna begreppen har eller den omständigheten att yrkesutbildning

anges uttryckligen i artikel 3.1 b i direktivet innebär ett krav på att begreppet ”utbildning”, i den mening som avses i artikel 3.1 g i direktivet, ska tolkas restriktivt. Detta skulle nämligen strida mot de mål som eftersträvas med direktivet, vilka angetts i punkterna 34–36 ovan.

44 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första tolkningsfrågan besvaras enligt följande. Artikel 3.1 g i direktiv 2000/43 ska tolkas på så sätt att en privat stiftelses utdelning av stipendier som ska främja projekt för forskning eller studier utomlands omfattas av begreppet ”utbildning” i den mening som avses i denna bestämmelse, om det finns ett tillräckligt nära samband mellan de ekonomiska bidrag som delas ut och deltagandet i sådana projekt för forskning eller studier i sin tur omfattas av begreppet ”utbildning”. Detta är fallet särskilt om dessa ekonomiska bidrag är kopplade till potentiella sökandes deltagande i ett sådant projekt för forskning eller studier, om bidragen har till syfte att undanröja samtliga eller en del av de potentiella ekonomiska hindren för deltagandet och om de är lämpliga för att uppnå detta syfte.

Den andra frågan

45 Genom sin andra fråga vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida artikel 2.2 b i direktiv 2000/43 ska tolkas på så sätt att den omständigheten att en privat stiftelse med säte i en medlemsstat, som delar ut stipendier som ska främja projekt för forskning eller studier i juridik utomlands, enbart delar ut sådana stipendier till sökande som har avlagt en examen i juridik – såsom den som är aktuell i det nationella målet – i den medlemsstaten innebär indirekt diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung i den mening som avses i denna bestämmelse.

46 I nämnda bestämmelse anges att indirekt diskriminering anses förekomma när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringssätt särskilt missgynnar personer av en viss ras eller ett visst etniskt ursprung jämfört med andra personer, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet objektivt motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga.

47 Uttrycket ”särskilt missgynnar”, i den mening som avses i bestämmelsen, ska förstås så att det särskilt är personer av en viss ras eller ett visst etniskt ursprung som missgynnas av bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet i fråga (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 juli 2015, CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 100, och dom av den 6 april 2017, Jyske Finans, C-668/15, EU:C:2017:278, punkt 27).

48 Ett uttryck av nyss nämnt slag är således endast tillämpligt om den åtgärd som påstås vara diskriminerande missgynnar ett visst etniskt ursprung. Härtill kommer att bedömningen av om det föreligger en mindre förmånlig behandling inte ska ske på ett allmänt och abstrakt sätt, utan på ett specifikt och konkret sätt mot bakgrund av den aktuella mindre förmånliga behandlingen (dom av den 6 april 2017, Jyske Finans, C-668/15, EU:C:2017:278, punkterna 31 och 32).

49 I förevarande fall är det ostridigt att den grupp som gynnas av stiftelsen när det gäller utdelning av de stipendier som är aktuella i det nationella målet består av personer som uppfyller villkoret att ha avlagt den första juridiska statsexamen, medan den missgynnade gruppen består av samtliga personer som inte uppfyller detta villkor.

50 I likhet med de omständigheter som förelåg i det mål som avgjordes genom domen av den 6 april 2017, Jyske Finans (C-668/15, EU:C:2017:278), finner domstolen emellertid att det inte framgår av handlingarna i det nu aktuella målet att personer som tillhör en viss etnisk grupp skulle påverkas i större utsträckning av villkoret att ha avlagt den första juridiska statsexamen än personer som tillhör andra etniska grupper.

51 Härav följer att det under alla omständigheter är uteslutet att anse att nämnda villkor innebär indirekt diskriminering.

52 Av det ovan anförda följer att den andra tolkningsfrågan ska besvaras enligt följande. Artikel 2.2 b i direktiv 2000/43 ska tolkas på så sätt att den omständigheten att en privat stiftelse med säte i en medlemsstat, som delar ut stipendier som ska främja projekt för forskning eller studier i juridik utomlands, enbart delar ut sådana stipendier till sökande som har avlagt en examen i juridik – såsom den som är aktuell i det nationella målet – i den medlemsstaten inte innebär indirekt diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung i den mening som avses i denna bestämmelse.

Rättegångskostnader

53 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

1) **Artikel 3.1 g i rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung ska tolkas på så sätt att en privat stiftelses utdelning av stipendier som ska främja projekt för forskning eller studier utomlands omfattas av begreppet ”utbildning” i den mening som avses i denna bestämmelse, om det finns ett tillräckligt nära samband mellan de ekonomiska bidrag som delas ut och deltagandet i sådana projekt för forskning eller studier som i sin tur omfattas av begreppet ”utbildning”. Detta är fallet särskilt om dessa ekonomiska bidrag är kopplade till potentiella sökandes deltagande i ett sådant projekt för forskning eller studier, om bidragen har till syfte att undanröja samtliga eller en del av de potentiella ekonomiska hindren för deltagandet och om de är lämpliga för att uppnå detta syfte.**

2) **Artikel 2.2 b i direktiv 2000/43 ska tolkas på så sätt att den omständigheten att en privat stiftelse med säte i en medlemsstat, som delar ut stipendier som ska främja projekt för forskning eller studier i juridik utomlands, enbart delar ut sådana stipendier till sökande som har avlagt en examen i juridik – såsom den som är aktuell i det nationella målet – i den medlemsstaten inte innebär indirekt diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung i den mening som avses i denna bestämmelse.**

Underskrifter